

Според археологическите данни колата с две или четири плътни дървени колела се появява още през IV хил.пр.Хр. в Месопотамия. Предполага се, че по същото време това става и в степите на Евро-Азия, но сигурни данни все още няма.

През III хил.пр.Хр. колата вече е известна в цяла Западна (Предна) и Мала Азия, в Кавказ и Южноруските степи, в Средна и Централна Европа, а също на север и на юг от Долния Дунав. Съществува мнение, че колелото със спици се появява успоредно с плътното колело, но доказателствата за това не са много сигурни, защото се основават на двоякото тълкуване на някои слънчеви символи от Изтока.

Колата с две колела със спици, тоест *колесницата*, се появява в Западна (Предна) Азия в края на III – началото на II хил.пр.Хр. През XVIII-XVII в.пр.Хр. *колесниците* се използват от хетите/хититите в Мала Азия, а през XVI в.пр.Хр. вече са разпространени от Западен Казахстан до Елада, включително. Писмените сведения от втората половина на II хил.пр.Хр. свидетелстват за отреди от бойни *колесници*, теглени от коне. Анализите на асирийския цар Тиглат Паласар (1115-1077 г.пр.Хр.) многократно споменават за войска и за *колесници*. Линейното писмо Б от XIV-XII в.пр.Хр. от Микенска Гърция познава колесниците. В поемите на Омир се откриват също сведения за *колесници*, които са с две колела със спици и са теглени от коне. Тези *колесници*, теглени от коне, са използвани предимно за бойните нужди на аристокрацията от II хил.пр.Хр., но традиционната им социално-религиозна натовареност и през I хил.пр.Хр. бележи владетелска, аристократична принадлежност.

До сега такива бойни *колесници* от II хил.пр.Хр. в Тракия не са открити.

Най-старата кола с плътни колела в Тракия е намерена в Североизточна България (с. Плачидол, Добричко) и се датира в III хил.пр.Хр.. На юг от Хемус (Стара планина) такива коли от III хил.пр.Хр. не са открити, но многобройните глинени модели на колела, намерени при разкопки на селища от тази епоха показват, че този вид транспорт е познат и тук.

Основно теглително животно за тези коли е волът, но се използва и конят.

Най-старото изображение на кола в Тракия е от V в.пр.Хр. Това е релефът от Шаплъ дере – при устието на р. Хеброс (Марица), върху който е изобразена четирикола кола със спици, теглена от коне. *Колесници* са изобразени и в Казанлъшката гробница: те имат по две колела със спици и подобно на бойните *колесници* от II хил.пр.Хр. са теглени от 2 или от 4 коня. *Колесници* обикновено се откриват в непосредствена близост до гробове – гробници на представители на тракийската аристокрация. Най-ранни засега са откритите в Стрелча (V-IV в.пр.Хр.) и в Могиланската могила край Враца (първата половина на IV в.пр.Хр.), но повече от намерените *колесници* в тракийските земи се отнасят към Римската епоха. Четириколките със спици обикновено са товарни коли, но понякога, богато украсени, те са използвани от тракийската аристокрация като престижни превозни средства; тази практика е характерна предимно за Римската епоха.

Калин Порожанов

□

Литература:

Попов 1986: Попов Д. Конят и колесницата в тракийската царска идеология. – *ИБИД*, 38, 1986, 113-143;

Порожанов 1993: □Порожанов, К. Колесница. – В: *Кратка енциклопедия Тракийска древност*. Издателство „Аргес”. София, 1993, 146-147.

□

Порожанов 1998: Порожанов, К. *Общество и държавност у траките, средата на II – началото на I хил.пр.Хр. (в контекста на палеобалкано-западно-малоазийската общност)*. Институт по тракология при БАН. София, 1998 (= *Studia Thracica*, 6), 122-124.□